

DE SOM DØR TO GANGE

MALANGAN SOM TING OG REPRÆSENTATION

Antropologien har næret en faglig kærlighed til malanganfigurer fra første blik. Dette skyldes hovedsageligt, at malangan, som en Stillehavets svar på vanitas-motivet, materialiserer og dermed også repræsenterer sociale og eksistentielle dilemmaer over liv og død, og tid og forgængelighed. Samtidig er malangan en 'ting', der har været æstetisk værdsat som globaliseret kunst og som vidnesbyrd om lokal kulturel forandring.

af STEFFEN DALSGAARD

De fleste af de vesterlændinge, der er faldet over ordet malangan, har lært at associere det med en bestemt form for ceremonielle figurer, der stammer fra den nordlige del af New Ireland-provinsen i Papua Ny Guinea. Disse figurer er som regel skåret i træ – oftest enten som stolper eller som masker – og de udtrykker groteske, men sofistikerede antropomorfe former, der til tider er dekoreret

med komplekst sammenvævede dyre- eller åndemotiver. Som et billede på døden, livets forgængelighed og tidens gang deler malangan visse ligheder med vanitas-motivet i vestlig kunst. Med denne sammenligning vil jeg diskutere, hvordan malangan som objekt materialiserer refleksioner over tid og død som en del af menneskelivets eksistentielle dilemmaer.

En malangan laves typisk et par år efter en vigtig person er død. Ideelt set repræsenterer figuren den døde og er individuelt tilpasset dennes person og de sociale

relationer, som den afdøde var del af i levende live – det være sig klanmedlemskab, afholdte udvekslingsceremonier, opnåede leder-skabstitler eller lignende. Malanganfiguren er som den afdødes anden krop således et øjebliksbillede på dennes sociale relationer, som de har taget sig ud ved døden. Her skal krop forstås i betydningen af en beholder for forfædrenes livskraft, navne, viden og ejendom, der alt sammen gives videre med malangan. Den er dermed også et fastfrosset billede på slægtens bevægelse mellem

En malangan købt til Moesgård Museum.

Foto af Etnografisk Samling, Moesgård.

fortid og fremtid, og liv og død.

Imidlertid var det traditionelt set et krav, at figuren, efter at være færdiggjort, først blev afløret for offentligheden under en ceremoni, der involverede storstilet udveksling af grise og traditionelle penge lavet af skaller. Derefter var det meningen, at figuren skulle destrueres eller i det mindste fjernes fra offentlighedens blik og tages tilbage i mandshusets

hemmelige af-lukke på grund af de vældige livs- og forfaderkræfter, der lå indlejret i figurens motiver.

Ved denne destruktion 'døde' figuren, og sjælens forbindelse til kroppen blev således endeligt opløst sammen med de sociale bånd, som den afdøde havde været del af. Afløsningen af malanganfiguren udgjorde fra da af en væsentlig del af det minde, som beskueren stod tilbage med om den afdøde person. Derved udtrykker malangan også enkeltpersonens forgængelighed, der dog 'genfødes'

som forfaderånd, hvis liv videreføres gennem arven af navn og anden intellektuel ejendom.

Malangan som fænomen har fascineret vestlige besøgende til New Ireland siden tidlig kolonitid. Det er efterhånden blevet almindeligt, at malanganfigurer i stedet for at blive destrueret nu sælges til vestlige museer eller samlere, og figurer laves i dag direkte med salg til turister for øje. Dette har dog

på ingen måde berøvet malanganfænomenet dets 'magi' eller figurene deres æstetiske fascinationskraft, hvilket ellers ofte ses, når kultur objektiviseres som ressource, der kan sælges. Således var også artiklens forfatter i sommeren 2011 på jagt efter en malanganfigur til Moesgård Museum, og sammen med antropologistuderende Kathrine Stampe opsøgte jeg forskellige lokale 'kultureksperter' og malangantræskærere, for at lære om de genfortolkninger, som malangan er udsat for, når figurene på den ene side handles på et globalt marked, men samtidig er en fundamental eksistential del af mange New Ireland-gruppers kultur.

Malangan som tradition

Som kulturelt fundament for flere af de etniske grupper i New Ireland er malangan blevet genstand for mange af de samme diskussioner, der har ført til antropologers teoretisering over begrebet 'tradition'. Malangan er – ligesom alle andre traditioner – et fænomen, der konstant er under forhandling, og det genfortolkes i lyset af samfundsmæssige eller globale forandringer. I dag hører man mest af alt referencer til malangan som et konkret håndværksmæssigt objekt, der kræver specialiseret viden og særlige evner at skabe. Inspirationen til en bestemt malangans udformning og kraft skulle ideelt set komme fra forfaderånderne gennem drømme. En mestertræskærer videregav traditionelt set håndværket til udvalgte arvtagere inden for slægten, hvilket også inkluderede retten til at benytte bestemte symboler og farver, der alle repræsenterede bestemte slægtsgrupper eller personer og disses livspræstationer,

På denne kirke i landsbyen Libba er søjlerne traditionelle og moderne malanganmotiver. Foto: Kathrine Stampe.

såsom de lederskabstitler man havde opnået. Når en træskærers 'kunde' så ønskede en malangan udført over en bestemt slægtnings minde, ville træskæreren få beskrevet de symboler og motiver, som tilhørte denne person. Hvor malangan derved indebar en form for intellektuel ejendomsret, påpeger især yngre træskærere dog i dag, at det nu står enhver frit for at kopiere andre slægters symboler uden at frygte for krav om kompensation. Produktionen af malangan for turister indebærer ikke de samme farer for at blive ramt af forfaderånders forbandelser, som det ellers er tilfældet med 'den rigtige vare'.

Som del af en objektiviseret traditionel kultur er malangan også brugt som generel reference og et enkeltstående, men flertydigt symbol for hele provinsen, og symbolikken samt de konkrete skulpturer bruges i dag som blikfang for turister blandt andet på nationalt plan samt af provinsregeringen. Der er en årlig Malangan Festival; da man i begyndelsen af året afholdt et landevejscykelløb i New Ireland, blev dette kaldt 'Tour de Malangan'; flere hoteller bruger ordet malangan som del af deres navn; og malanganfigurer indgår som dekorationer både på større hoteller, på kirker eller i provinshovedstadens lufthavn,

hvor søjlerne i ankomstområdet alle bærer malanganmotiver.

Netop skabelsen af lufthavnens søjleparti endte i ulykke, da alle på nær én af de gamle mestertræskærere, der havde bidraget til søjlerne, døde af sygdom i løbet af få år. Folk tolkede dette som et tegn på, at træskærerne havde gjort forfædrene vrede ved permanent at udstille de ellers hemmelige klanmotiver frem for at destruere dem.

Under vores feltarbejde faldt vi dog over historier om malanganfigurer, der er blevet genbrugt. Så snart en mand har afholdt en ceremoni for en død slægtning, kan han gøre med figuren, som

Søjlerne i lufthavnens ankomstområde blev anledning til stor debat, da håndværkerne, som havde lavet dem, på nær en enkelt, døde af sygdom inden for få år efter søjlernes tilblivelse. Foto: Steffen Dalsgaard.

han vil. Det er op til ham, om han vil gemme den i mandshuset og bringe den frem på ny næste gang, der er behov for en ceremoni. Eftersom der i dag kun er få kompetente træskærere, er den form for genbrug tilsyneladende foretrukket frem for destruktion. Ligeledes er der stor variation på ritual praksis omkring malangan. Gennem interviews lærte vi, at nogle landsbyer ikke praktiserede afbrænding af malanganfiguren men i stedet begravede den.

Malangan og politik

Endeligt er der stor status forbundet med malangan netop på grund af de store ressourcer og

den tid, det kræver at få lavet en figur. Afholdelsen af traditionelle ceremonier for at mindes de døde er en bekostelig affære, og jo større ens status er i forvejen, desto dyrere er det. Derudover kan indvielsen af traditionelle ledere (maimai) kun finde sted i forbindelse med malanganceremonier. Dagen før vi forlod New Ireland, var vi vidner til førstedagen af en ceremoni arrangeret af politiker Martin Aini, som repræsenterer provinsens nordlige del i Papua Ny Guineas parlament. Desuden har han siden begyndelsen af august været arbejdsminister i den nye regering.

Martin Ainis kone var død året

før, men selvom konen var fra en etnisk gruppe, der havde tradition for malangan, så var dette ikke tilfældet for Martin selv. Til gengæld havde han i kraft af sin position som parlamentsmedlem været en magtfuld allieret, der havde formået at danne mange venskaber og udvekslingsforhold til folk fra andre etniske grupper end sin egen. Han var tidligere blevet adopteret af en slægt, der havde ejerskab over malangan, og han var endog blevet initieret som traditionel leder i denne slægtsgruppe. Disse forbindelser havde Martin udnyttet til at arrangere en stor ceremoni for sin afdøde kone.

Her var vi vidne til de enorme

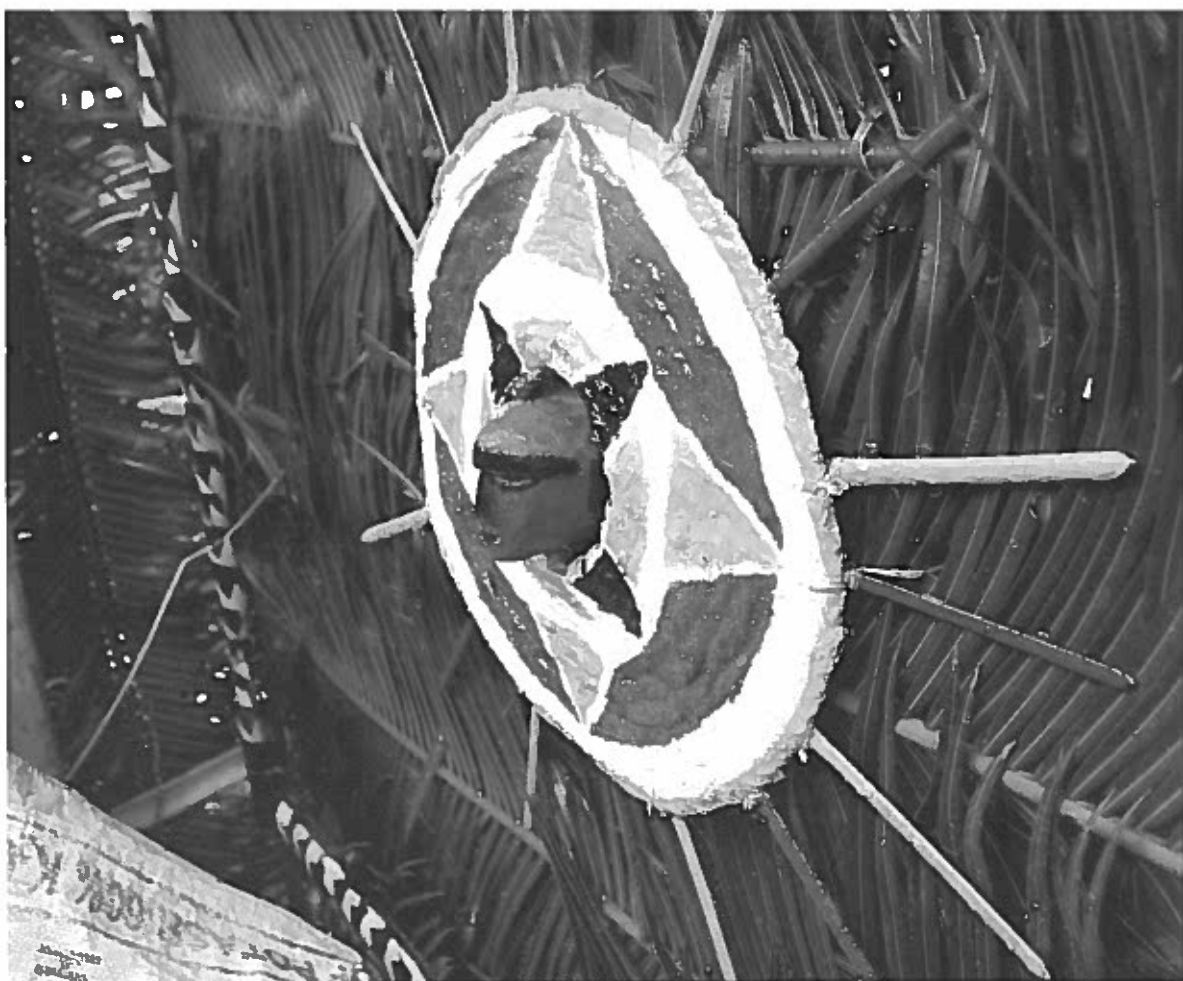
Martin Aini (i midten) er parlamentsmedlem fra New Ireland og Papua Ny Guineas arbejdsminister. Han har udnyttet sin politiske position til at skabe sig alliancer over hele sit valgdistrikt, og selvom hans etniske gruppe ikke laver malangan, formåede han gennem sine alliancer at afholde en stor ceremoni for sin afdøde kone. Foto: Steffen Dalsgaard.

ressourcer, der kan mobiliseres i traditionelt øjemed. Alle Martins personlige og forretningsmæssige forbindelser kom med bidrag til hans ceremoni i form af grise, madvarer, skalpenge og rigtige penge. Der var dansegrupper, som underholdt forsamlingen, og fire forskellige køkkener var konstant i aktivitet for at affodre de mange fremmødte med flæsketeg og sødekartofler tilberedt i jordovn. Som del af ceremonien blev Martin initieret endnu et trin opad rangstigen af traditionelt lederskab, mens Martins bror, John,

samt den mand, der ejede ceremonipladsen, begge gennemgik første trin i initieringen.

Martins ceremoni involverede flere etniske grupper, hvoraf nogle var bekendt med malangan, mens andre ikke var. Dette førte til en vis synkretisme i ceremoniens udførelse, men vi oplevede ikke nogen åben kritik blandt de tilstedeværende. Kritik af en sådan ceremoni vil typisk også komme til udtryk som manglende deltagelse. Én af vores informanter udtrykte ganske vist, at det ikke var en 'korrekt' malanganceremoni, når

Martin blot kunne købe sig til status gennem brug af de ressourcer, han havde adgang til som politiker. Dette er et argument, der ofte høres, når nye ressourcer introduceres i genoplivningen af traditionelle ceremonier. Argumentet kan bedst forstås som lokalpolitisk indvending i den kontekst af forandring som både New Ireland og andre små samfund i Papua Ny Guinea gennemgår i disse år. Her har traditionelle eliter længe stået overfor at miste indflydelse til yngre kræfter med bedre nationale og internationale forbindelser

Ikke alle malanganfigurer er i maske- eller stolpeform. Denne runde figur, der blev brugt til Martin Ainis ceremoni, kan tolkes enten som et billede på solen eller som et edderkoppespind alt efter hvilken etnisk gruppe, den kommer fra. Foto: Kathrine Stampe.

og dermed større monetære ressourcer. Gentænkningen af traditionelle ritualer har dermed også både et lokalpolitisk og et økonomisk perspektiv, som ikke kan ignoreres.

Malangan som repræsentation

Malangan har altså betydning både som konkret håndværk, som generel kulturel reference samt som politisk performance. Det befinder sig derudover i dag i et antropologisk set interessant spændingsfelt mellem le-

vende lokal tradition, vestlig kunst og personligt minde om en afdød slægtning.

Udover det håndværksmæssige aspekt, understregede især en af vores informanter, at alt er malangan. Denne fortolkning stemmer overens med en af de etymologiske betydninger selve ordet malangan kan have – nemlig 'gengivelse' eller 'repræsentation'. Denne informant argumenterede således for, at malangan er noget, der viser tilbage til noget andet. Et træ, som var plantet af en bestemt person, var dermed også en form for ma-

langan. Plantningen af træet som aktiv handling betyder, at træet henviser til den person, der har plantet det, og det bærer således en del af ham eller hende gennem sin eksistens. Med andre ord, en malangan (eller en repræsentation) indebærer, at nogen har skabt den – at den ikke er blevet til af sig selv, men har krævet nogens vilje og arbejde. En malanganfigur refererer ligeledes på denne måde til den 'samling' af navne, symboler, motiver, materialer og hjer-ners og hænder arbejde, der er gået til dens skabelse.

Demas Kavuru (tv) er tidligere politiker og stod bag meget af den dokumentation af malangantraditioner, som provinsregeringen har foretaget. Han er initieret som hovding flere steder og er en ivrig debattør af kultur og tradition. *Fot: Steffen Dalsgaard*

Ifølge antropologen Susanne Kùchler er malangan for folk i New Ireland en form for repræsentation af verdens 'sande' sammenhænge. Malanganfigurene afspejler først og fremmest den afdøde, men også de, der har skabt den, samt slægtsgruppen, hvis symboler og motiver den bærer. Endeligt repræsenterer den derved på et generelt plan skabelse gennem forfædrene og livskraftens evige reproduktion.

Til slut vil jeg præcisere, hvordan malangan, som en måde at tænke over nogle af livets vigtigste

eksistentielle og metafysiske dilemmaer, deler nogle træk med vanitas-billeder fra vestlig kunst. Til fælles har de motiver som tidens gang, forgængeligheden og døden som honsont. Der er dog også væsentlige forskelle. Gennem både sit navn og symbolerne refererer vanitas til det jordiske livs tomhed og forgængelighed (vanitas betyder tomhed på latin). Det gør malangan på en måde også, idet malangan repræsenterer noget, der ikke er til stede i nuet. Samtidig er en malangan dog i den ceremonielle situation

en tilstedeværelse og en 'fremstilling' af relationer. Dermed er malangan en præsentation (snarere end blot repræsentation) af slægt og forfædre som en helhed, der videreføres udover nuet. Malangan har i dette skær en form for præsens, som vanitas ikke har, selvom begge dog forestiller en adskillelse af noget tilstedeværende (billedet) og noget fraværende (døden – som noget man skal være sig bevidst om). Vanitas er desuden primært et kunstnerisk udtryk, mens især malangan dog også er meget andet og mere

end det. Vanitas er – eller kan være – upersonlig, mens malangan fundamentalt set er socialt og personligt i sin eksistentielle form. Det er i den rituelle kontekst, at malangan's kraft vækkes, og det er gennem afsløringen og den efterfølgende destruktion eller fjernelse af malanganfiguren, at mindet om en død slægtning såvel som slægtens eksistens bringes frem og bliver nærværende. I vanitas-motivet er referencen til det ikke-jordiske konsekvent, mens den for malangan skabes i rituallet.

Sammenligningen mellem vanitas og malangan kan føres videre end denne artikel har mulighed for, men den ovenstående skitse bidrager forhåbentlig alligevel til at vise, hvordan de som ting henviser til almene menneskelige dilemmaer. Også på egen hånd kan malangan teoretisk set fungere som et heuristisk middel for at tænke død, materialitet og tid gennem det forhold mellem minde og objekt, der udtrykkes i malanganfigurens tilblivelse og efterfølgende destruktion. Dette gælder både figuren som generelt kulturelt og som personligt slægtsbaseret billede. Malangan er en ting, som folk i New Ireland 'ser' sig selv i. På grund af denne særegne sociokulturelle funktion, der udtrykker personlighed såvel som moderne objektivisering af tradition, er malangan centralt for lokale forståelser af fortid og fremtid, liv og død, og materie og ånd, blandt mange slægtsgrupper i det nordlige New Ireland. ■

Forslag til yderligere læsning:
Küchler, Susanne 2002.
Malangan. Berg

STEFFEN DALSGAARD ER ADJUNKT VED AFDELING FOR ANTROPOLOGI OG ETNOGRAFI, AARHUS UNIVERSITET. HAN HAR SKREVET PH.D.-AFHANDLING OM STAT OG LEDERSKAB I PAPUA NY GUINEA OG ARBEJDER FOR TIDEN MED FORSKELLIGE PROJEKTER I OMRÅDET INKLUSIVE FOLKETÆLLING, HANDEL MED CO2-KVOTER SAMT OPFATTELSER AF DØD, MATERIALITET OG TID. EN DEL AF DENNE FORSKNING FORMIDLES PÅ EN BLOG PÅ WWW.VIDENSAB.DK. FELTARBEJDET, SOM BESKRIVES I DENNE ARTIKEL VAR SPONSORERET AF FORSKNINGSRÅDET FOR KULTUR OG KOMMUNIKATION SAMT HANS KONGELIGE HØJHED KRONPRINS FREDERIKS FOND. DET BLEV UDFØRT SAMMEN MED ANTROPOLOGISTUDERENDE KATHRINE STAMPE.

Vanitas før og nu. Et nederlandsk kunstværk fra 1630 af Pieter Claesz og Damien Hirsts værk 'for the love of God' (2007).

